

الگوی تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداری

امیر حسین زاده^۱، دکتر رسول عبدی*^۲، دکتر عسگر پاک‌مرام^۳، دکتر نادر رضائی^۴
 ۱. دانشجوی دکتری گروه حسابداری، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران.
 ۲. گروه حسابداری، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران.

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۰۱، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۰۱)

چکیده

زمینه: رفتار اخلاقی در حسابداری اهمیت فراوانی دارد و از این روی کشورهای مختلف سعی کرده‌اند با تدوین آیین‌نامه‌های اخلاق حرفه‌ای، حسابداران را در مسیر صحیح قرار دهند. بنابراین در این پژوهش تلاش شده است تا الگوی تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداری شرکت‌ها طراحی گردد.

روش: این پژوهش، از نوع کیفی و اکتشافی و با رویکرد داده‌بنیاد انجام شد. جامعه آماری این پژوهش افراد خبره در حوزه مبانی نظری تصمیم‌گیری، حوزه بازار سرمایه بود که از میان آنها ۱۸ نفر به روش نمونه‌گیری گلوله برفی تا رسیدن به اشباع به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار تحقیق مصاحبه عمیق بود و در نهایت داده‌ها با روش کدگذاری سه‌گانه مورد تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: بر اساس نتایج به دست آمده ۶۲ کد باز شناسایی شد که در ۱۷ کد محوری طبقه‌بندی شدند. در نهایت نتایج به شکل انتخابی کد گذاری شده و مدل تحقیق تدوین شد.

نتیجه‌گیری: نتایج تحقیق نشان داد سسیت‌های مدیریت و تصمیم‌گیری اخلاقی در حوزه حسابداری تحت تاثیر یکسری شرایط علی (شرایط اقتصادی و اجتماعی، تورش‌های ذهنی و شناختی، تحصیلات دانشگاهی، خصوصیات فردی و اجتماعی و فرهنگ سازمانی) قرار دارد و به واسطه راهبردهایی (ابزارهای نظارتی، اصلاح فرهنگی، تدوین آیین‌نامه‌های اخلاقی و برگزاری کارگاه‌های آموزش اخلاق حرفه‌ای) می‌تواند منجر به ایجاد افزایش اعتماد اجتماعی، رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای در محیط کار و رشد و توسعه مالی شود. در این جریان برخی مولفه‌های زمینه‌ای (فرهنگ اخلاقی جامعه و محیط حسابداری) و برخی متغیرهای مداخله‌گر (ویژگی‌های جمعیت شناختی و نوع سازمان) نقش ایفا می‌کنند.

کلیدواژه‌گان: اخلاق، تصمیم‌گیری اخلاقی، حسابداری، بازار سرمایه

سر آغاز

در نتیجه علاوه بر عوامل سازمانی و محیطی اثرگذار بر سبک تصمیم‌گیری مدیران، ویژگی‌های شخصیتی^۳، رفتاری، فرهنگی و اجتماعی نیز باعث می‌شود که مدیران نسبت به موقعیت‌های تصمیم‌گیری به نحو متفاوت رفتار کنند و در نتیجه سبک تصمیم‌گیری آنها با یکدیگر متفاوت باشد^(۲). بنابراین، اینکه یک مدیر تصمیم‌گیری اخلاقی^۴ اتخاذ می‌کند یا به دور از توجهات و ملاحظات اخلاقی^۵ تصمیم‌گیری می‌کند نیز متأثر از همین عوامل است.

جایگاه اخلاق در هر حرفه، امری حیاتی برای پذیرش آن در جامعه است^(۳). محققان معتقدند، رفتار و رعایت معیارهای اخلاقی را میتوان به عنوان هسته علت وجودی هر حرفه در نظر گرفت^(۴). حرفه حسابداری نیز از این امر مستثنی نبوده و حسابداران دائماً با مسائل اخلاقی مواجهند که میتوانند استانداردهای آنان را به چالش بکشند^(۵).

تصمیم‌گیری^۱ یکی از محوری‌ترین فرایندها در سازمان محسوب شده و به عنوان وظیفه اصلی مدیران تمامی سطوح مطرح می‌باشد به نحوی که برخی صاحب‌نظران معتقدند تمام مدیریت تصمیم‌گیری است. محققان بیان می‌کنند وجود طرح، برنامه، سیاست و خط مشی منوط به وجود تصمیم‌گیری است و مدیر معمولاً وظیفه اصلی خود را تصمیم‌گیری می‌داند، زیرا همیشه باید به این فکر باشد که چه راهی را برگزیند، چه کاری انجام دهد، وظایف را چگونه بین افراد تقسیم کند و اینکه چه کاری را، چه کسی، در چه موقع، کجا و چگونه انجام دهد؟^(۱).

سبک تصمیم‌گیری^۲ افراد بیانگر الگوی عادت‌ی است که آنها در هنگام تصمیم‌گیری مورد استفاده قرار می‌دهند. به عبارت دیگر سبک تصمیم‌گیری هر فرد متأثر از شخصیت، فرهنگ و تعالیم و آموزش‌هایی است که در طول زندگی دریافت کرده است.

نویسنده مسئول: نشانی الکترونیکی: Abdi_rasool@yahoo.com

۱۹۶۰ کتابی تحت عنوان "کشف نظریه‌پردازی زمینه بنیان" منتشر شد که هدف آنان ارائه راهکاری برای کاهش سیطره کلی‌گرایی معمول آن زمان در حوزه مطالعات علوم اجتماعی بود. در یک توصیف ساده می‌توان گفت که نویسندگان به رویکرد اثبات‌گرایی و قیاسی رایج زمان خود به شکلی وارونه نگریستند. به بیان دیگر، آنان تحلیل کیفی را مقدم بر تحلیل کمی و تولید نظریه را مقدم بر آزمون آن دانستند. رویکرد کیفی این دو پژوهشگر فرصتی برای آنان فراهم آورد که به مطالعه پدیده‌های پیچیده‌ای که با روش‌های کمی قابل بررسی نبودند، بپردازند (۹). مهم‌ترین دلیل انتخاب روش نظریه داده بنیان آن است که: اول: زمانی که درباره حوزه مورد مطالعه تقریباً چیز شناخته شده کمی وجود داشته باشد.

دوم: زمانی که پژوهشگر به فهم ادراکات و تجارب مشارکت‌کنندگان در مورد خاصی را داشته باشد و سوم: زمانی که هدف پژوهشگر گسترش یک نظریه جدید باشد (۱۰). جامعه آماری این پژوهش افراد خبره در حوزه مبانی نظری تصمیم‌گیری، حوزه بازار سرمایه بود که ۴ گروه اصلی را شامل می‌شد:

- حسابداران و مدیران شرکت‌های فعال در بازار سرمایه
- مدیران نهادهای مالی فعال در بازار سرمایه
- مدیران نهادهای نظارتی
- اعضای هیئت‌علمی دانشگاه

که از میان آنها ۱۸ نفر به روش نمونه‌گیری گلوله برفی تا رسیدن به اشباع به عنوان نمونه انتخاب شدند. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مصاحبه‌شوندگان در جدول ۱ ارائه شده است.

ابزار تحقیق مصاحبه عمیق و نیمه ساختار یافته بود. مصاحبه‌ها نیمه ساختاریافته و در اغلب موارد مصاحبه‌شونده برای پاسخ‌های باز و مستقل ترغیب می‌گردد. در مصاحبه نیمه ساختاریافته سؤال‌ها از قبل طراحی و هدف کسب اطلاعات عمیق از مصاحبه‌شونده هست بوده و در هر پاسخ ممکن است با سؤال‌های دیگر مورد بررسی بیشتر قرار گیرد. میانگین مدت‌زمان مصاحبه برای طراحی الگو، حدوداً ۱۰ دقیقه بود. برای سنجش روایی و پایایی پژوهش، قبل از شروع مصاحبه‌ها، با ۵ نفر از خبرگان دانشگاه، حرفه و شرکت‌ها صحبت شد و نظرات آن‌ها اخذ گردید، رهنمود مصاحبه تهیه شد و مصاحبه‌ها حول رهنمود مصاحبه صورت گرفت. با افزایش تعداد مصاحبه‌ها، رهنمود مصاحبه‌ها نیز گسترش یافت.

کل مصاحبه‌ها با اجازه مصاحبه‌شوندگان ضبط شدند و پژوهشگران هر مصاحبه را چندین بار بررسی کردند. به منظور اعتبار یافته‌ها، نتایج تحلیل و کدگذاری برخی از مصاحبه‌ها در اختیار ۵ نفر از مشارکت‌کنندگان در پژوهش و ۵ نفر خارج از مشارکت‌کنندگان قرار گرفت. خبرگان عموماً مدل استخراج‌شده را معتبر تلقی کردند فرایند اجرای تحقیق در نگاره ۱ به تصویر کشیده شده است و در نهایت داده‌ها با روش کدگذاری سه گانه مورد تحلیل قرار گرفتند.

اصول اخلاقی^۶ به عنوان موضوع درس در برنامه‌های آموزشی حسابداری گنجانده شده و حتی قوانین و مقررات متعددی در زمینه رعایت اخلاق حرفه‌ای برای کارحسابداران و حسابرسان وضع شده‌اند. مراعات نکات اخلاق حرفه‌ای برای حسابداران چندان آسان نیست. عوامل مختلفی بر نحوه تصمیم‌گیری حسابداران تأثیر می‌گذارد. محققان به عوامل مختلفی در شیوه تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران رسمی اشاره می‌کنند. از جمله این عوامل می‌توان به باورهای مذهبی، ویژگیهای شخصیتی حسابدار و جامعه، و نوع حرفه اشاره کرد (۶). شکاف بین استاندارد گذاری اخلاقی و رفتار واقعی اعضای حرفه، که طی چند دهه اخیر به شایستگی^۷ در قالب رسوایی‌های اخلاقی^۸ شرکت‌ها در پژوهش‌های اخلاقی^۹ بی‌شماری مستند شده است حاکی از این حقیقت است که نهادهای حرفه‌ای حسابداری هرگز قادر به تدوین قواعدی نخواهند بود که منجر به رفتار اخلاقی شود. این ضعف از این جا نشأت می‌گیرد که نهادهای حرفه‌ای، اخلاق حرفه‌ای حسابداری را منحصر به تدوین چند بند و تبصره در قالب آیین رفتار حرفه‌ای مفروض گرفته‌اند غافل از اینکه شیوه‌های تصمیم‌گیری فراتر از استاندارد‌ها و آیین رفتار حرفه‌ای است (۷). تصمیم‌گیری اخلاقی یک فرایند درونی بسیار پیچیده است که از بین سایر عوامل شناخته و ناشناخته، تا حدی منبعث از باورهای اخلاقی تصمیم‌گیرنده است و همیشه خارج از کنترل قواعد برون‌سازمانی تجویزی قرار دارند. لذا بستر سازی اخلاقی بر پایه رویکرد وظیفه‌شناسی صرف نمی‌تواند مقتضیات ظهور و بروز رفتار اخلاقی را فراهم نماید. از این رو این پژوهش در پی ترسیم الگویی برای تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداری بوده است (۸).

در راستای دستیابی به هدف اصلی پژوهش که به دنبال اثبات یا رد ادعای خاصی نبوده و صرفاً در پی طراحی الگو است، طرح فرضیه برای پژوهش حاضر ضرورتی ندارد و اهم تلاش، صرف پاسخگویی به پرسش‌های پژوهش می‌شود. بر اساس این، پرسش‌های پژوهش به شرح زیر طرح می‌شوند:

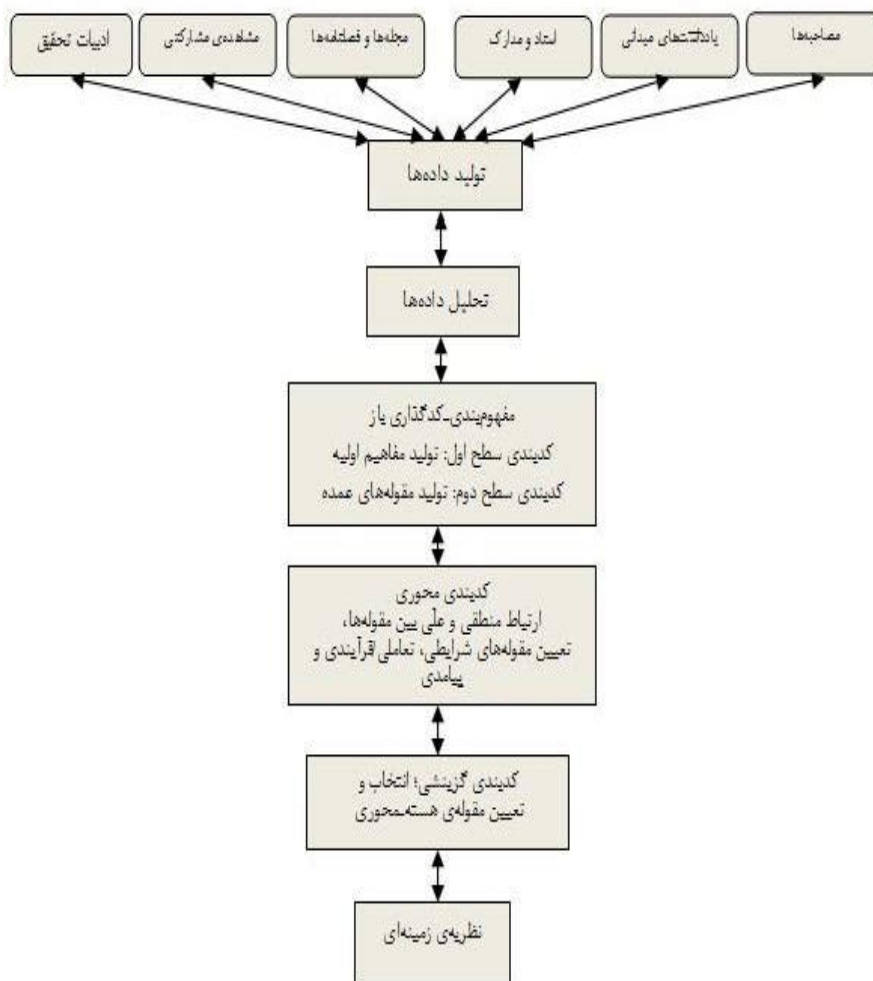
- چه عواملی بر تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداری مؤثرند؟ این عوامل می‌تواند مربوط به محیط درون شرکت، محیط بیرون از شرکت باشد (شرایط علی، مداخله‌گر و زمینه‌ای).
- شرکت‌ها برای تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداری چه اقداماتی را باید انجام دهند؟ (راهبردها)
- تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداری چه تأثیری در سطح شرکت دارد؟ (پیامدها)

روش

این پژوهش، از نوع کیفی و از منظر بعد زمانی، مقطعی است؛ زیرا مصاحبه‌ها در سال ۱۴۰۰ انجام شده‌اند. از منظر هدف، به دلایل پیش رو از نوع اکتشافی است. از منظر منطق اجرا (یا نوع استدلال) از نوع استقرایی است. این پژوهش با رویکرد داده بنیان انجام شد. در دهه

جدول ۱: اطلاعات جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان

معیار اصلی	جنسیت	رشته تحصیلی		مدرک تحصیلی				تجربه کاری				حوزه تخصص					
		مرد	زن	حسابداری و حسابداری مالی	مدیریت مالی	بازار مالی	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکتری	کمتر از ۵ سال	۵ تا ۱۰ سال	۱۰ تا ۱۵ سال	بالاتر از ۱۵ سال	حسابداری و مدیریت	موسسات حسابداری	متخصصات بازار مالی	مدیران، پیمانکاران، نظارتی و سازمان
تعداد	۱۷	۱	۱۲	۱	۱	۵	۱	۱	۱۶	۱	۲	۴	۱۱	۱۰	۵	۱	۶

نگاره ۱: مراحل انجام تحقیق بر اساس نظریه زمینه بنیان

چه عواملی بر سبک‌های تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداری مؤثرند؟ این عوامل می‌تواند مربوط به محیط درون شرکت، محیط بیرون از شرکت باشد (شرایط علی، مداخله‌گر و زمینه‌ای). شرکتها برای تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداری چه اقداماتی را باید انجام دهند؟ (راهنبردها) تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداری چه تأثیری در سطح شرکت دارد؟ (پیامدها)

یافته‌ها

اجرای نظریه‌پردازی زمینه بنیان به‌طور کلی در دو گام اساسی به شرح زیر انجام می‌شود:
گام اول - گردآوری داده‌ها: داده‌های اولیه این پژوهش از منبع مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان و با رویکرد اکتشافی با استفاده از ۳ سؤال کلی و باز به شرح زیر جمع‌آوری شده است:

درونی برقرار می‌شود. در پایان این مرحله، مقوله‌ها برحسب شرایط به‌شرط علی، شرایط مداخله‌گر، شرایط زمینه‌ای، راهبردها و پیامدها تقسیم می‌شوند. مقوله اصلی در این پژوهش سبک‌های تصمیم‌گیری حسابداری مبتنی بر عوامل روانشناختی است. کدگذاری انتخابی و خلق نظریه: در این پژوهش مدل ایجادشده با استفاده از نمودار و روایت ارائه می‌شود. بر اساس نتایج به دست آمده ۶۲ کد باز شناسایی شد که در ۱۷ کد محوری طبقه بندی شدند (جدول ۲). در نهایت نتایج به شکل انتخابی کد گذاری شده و مدل تحقیق تدوین شد که در شکل ۲ به تصویر کشیده شده است

گام دوم - کدگذاری متن و نظریه‌پردازی: فرایند کدگذاری شامل سه سطح است: کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی که در ادامه توضیح داده می‌شود: کدگذاری باز: طی کدگذاری باز، داده‌ها به بخش مجزا خرد می‌شوند و برای به دست آوردن مشابهت‌ها و تفاوت‌هایشان بررسی می‌شوند. سپس این مفاهیم بر اساس مشابهت‌هایشان طبقه‌بندی می‌شوند که به این کار مقوله پردازی گفته می‌شود که مقوله، مفهومی است و از سایر مفاهیم انتزاعی‌تر است و بنای نظریه از آن‌ها تشکیل می‌شود. به‌طور خلاصه، نتیجه کدگذاری باز مجموعه‌ای از مقوله‌های مفهومی ایجادشده از داده‌هاست. کدگذاری محوری: در کدگذاری محوری بین مقوله‌های اساسی که در کدگذاری باز گسترش‌یافته‌اند، در سطح ویژگی‌ها و ابعاد، ارتباطات

جدول ۲: نتایج کد گذاری های سه گانه

مقوله	کد محوری	کد باز
شرایط علی	شرایط اقتصادی	وضعیت اقتصادی جامعه بخشنامه‌ها، دستورالعمل‌ها، مقررات، قوانین واستانداردها
	تورش های ذهنی و شناختی	هر تورش شناختی به صورت الگویی از انحراف در قضاوت، قابل تبیین است که در حالتی خاص اتفاق می‌افتد. ناهماهنگی شناختی سوگیری گذشته‌نگر سوگیری باورگرایی سوگیری نماگری سوگیری ابهام‌گریزی سوگیری توان‌پنداری سوگیری خوداسنادی سوگیری دسترسی به اطلاعات سوگیری دسترس پذیری سوگیری قابلیت یادآوری سوگیری همانند‌گرایی سوگیری چارچوب‌گذاری سوگیری توهم کنترل سوگیری رفتارهای مکاشفه‌ای
	تحصیلات دانشگاهی	محیط و شرایط آموزشی ارتباطات درون دانشگاهی
	خصوصیات فردی	عقاید مذهبی وجدان کاری استقلال فردی نگرش به زندگی ارتباطات کاری
	فرهنگ سازمانی	ایجاد شرایط محیط اخلاقی در فضای کار ویژگی‌های حاکمیت شرکتی ویژگی‌های ساختاری شرکت ویژگی‌های رفتاری مدیران
مقوله محوری	سیستم‌های مدیریت و تصمیم‌گیری اخلاقی	ساختارهای کنترلی و الگوهای نظارتی رهبری اخلاقی سازمان

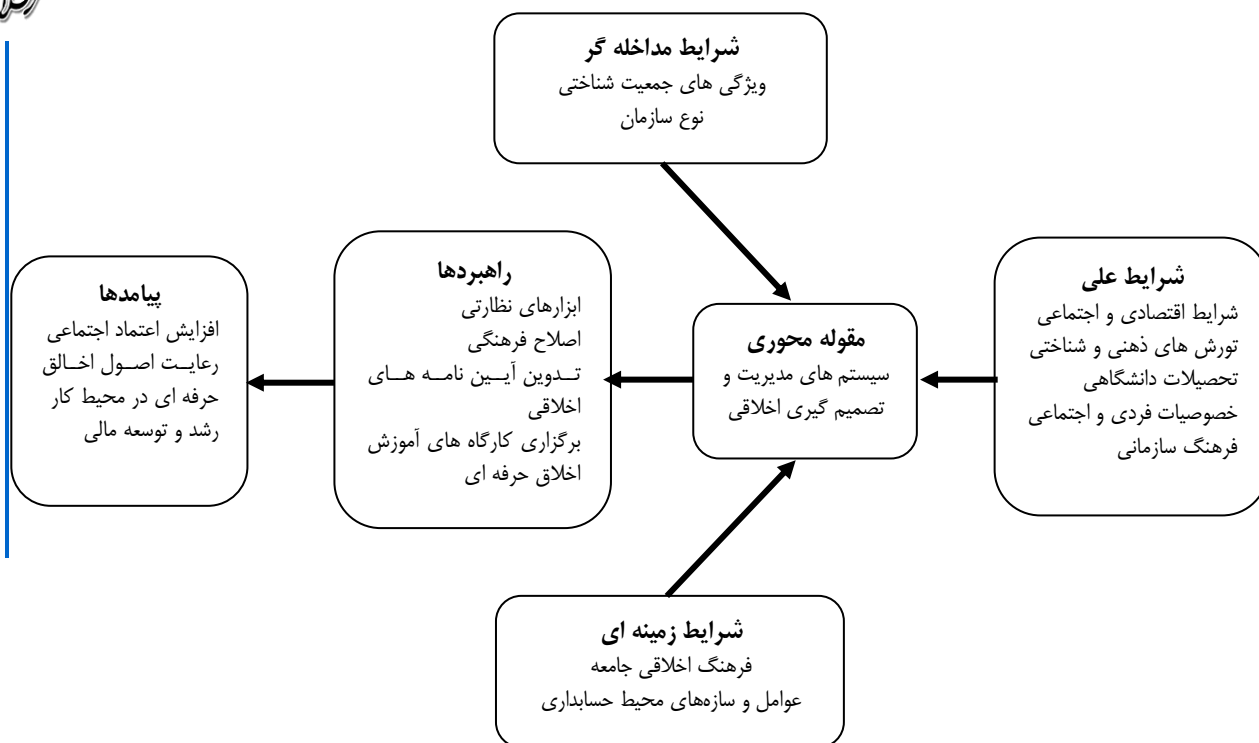
شرایط مداخله گر	ویژگی های جمعیت شناختی	جنسیت سن سابقه کار
	نوع سازمان	اندازه سازمان تعداد شعب نوع کسب و کار
شرایط زمینه ای	فرهنگ اخلاقی جامعه	شرایط جامعه فعالیت های اجتماعی ^{۱۰} فرهنگ غالب جامعه الویت های فرهنگی ^۱
	عوامل و سازه‌های محیط حسابداری	آگاهی اخلاق حسابداری فعالیت داوطلبانه حسابداری شفافیت طرز فکر حسابداری افشای سرمایه انسانی گزارشگری مسئولیت اجتماعی ^{۱۲} دانش و تجربه ضمنی مدیران
راهبردها	ابزارهای نظارتی	تقویت نظارت‌های سازمانی توأم با حمایت‌های مدیریتی بکارگیری روش‌های نظارتی گروهی ترویج خودنظارتی
	اصلاح فرهنگی	ترویج فرهنگ اخلاقی ^{۱۳} والایش فرهنگ سازمانی ^{۱۴}
	تدوین آیین نامه های اخلاقی	اصلاح قوانین تقویت قوانین اخلاقی
	برگزاری کارگاه های آموزش اخلاق حرفه ای	ایجاد بستر یادگیری ضمن خدمات در محیط کاری بهرهمندی از متخصصان و افراد باتجربه در جلسات آموزشی دوره‌های درون موسسات ایجاد فرصت ارتقاء تحصیلی
پیامدها	افزایش اعتماد اجتماعی	
	رعایت اصول اخلاق حرفه ای در محیط کار	بازتاب اخلاق حرفه ای ^{۱۵} در محیط اداری تقویت شرایط محیطی
	رشد و توسعه مالی	رشد و توسعه بازار سرمایه تسهیل مبادله کالاها کاهش هزینه‌های معاملاتی بهبود تخصیص منابع رشد اقتصادی

بحث

هدف این پژوهش طراحی الگوی تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداری بود. نتایج حاصل از پژوهش نشان دادند مهم‌ترین شرایط علی که موجب اتخاذ تصمیم‌گیری اخلاقی در حسابداری مالی می‌شوند، به ترتیب عبارت است از: شرایط اقتصادی و اجتماعی، تورش های ذهنی و شناختی، تحصیلات دانشگاهی، خصوصیات فردی و اجتماعی و فرهنگ سازمانی. این نتیجه با برخی تحقیقات در این رابطه همسو است (۱۱ و ۱۲).

همچنین نتایج نشان داد فرایند تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداری در بستر فرهنگ اخلاقی جامعه و عوامل و سازه‌های محیط حسابداری شکل می‌گیرد که متغیرهای جمعیت شناختی و نوع سازمان در آن مداخله دارند. این نتیجه با تحقیقاتی که بر نقش فرهنگ اخلاقی جامعه در شکل‌گیری تصمیم‌گیری اخلاقی تأکید دارند همسو است (۱۳) - (۱۶). درنهایت الگوی منسجم نشان داد تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداری پیامدهایی از قبیل افزایش اعتماد اجتماعی و رشد و توسعه بازار سرمایه و رشد و توسعه مالی را در پی دارد.

هدف این پژوهش طراحی الگوی تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداری بود. نتایج حاصل از پژوهش نشان دادند مهم‌ترین شرایط علی که موجب اتخاذ تصمیم‌گیری اخلاقی در حسابداری مالی می‌شوند، به ترتیب عبارت است از: شرایط اقتصادی و اجتماعی، تورش های ذهنی و شناختی، تحصیلات دانشگاهی، خصوصیات فردی و اجتماعی و فرهنگ سازمانی. این نتیجه با برخی تحقیقات در این رابطه همسو است (۱۱ و ۱۲).

نگاره ۲: الگوی تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداری

نتیجه‌گیری

محققان معتقدند که یک مدل تصمیم‌گیری اخلاقی باید «مشروط به مسائلی» باشد که صراحتاً ویژگی‌های خود مسائل معنوی را در نظر می‌گیرد. فرایند تصمیم‌گیری اخلاقی زمانی آغاز می‌شود که یک شخص با یک وضعیت بغرنج مواجه می‌شود. سپس شخص، قضاوت می‌کند (بسته به این که در کدام یک از مراحل توسعه اخلاقی شناختی قرار دارد) و نیت رفتاری خود را شکل می‌دهد (که این نیت رفتاری بر این فرض استوار است که پیش‌بینی کننده رفتار واقعی باشد). این فرایند متأثر از عوامل فردی، موقعیتی و مشروط به موضوع است. بنابراین در حوزه سیستم‌های مدیریت و حسابداری نیز تصمیم‌گیری اخلاقی فرد تحت تاثیر یکسری شرایط علی (شرایط اقتصادی و اجتماعی، تورش‌های ذهنی و شناختی، تحصیلات دانشگاهی، خصوصیات فردی و اجتماعی و فرهنگ سازمانی) قرار دارد و به واسطه راهبردهایی (ابزارهای نظارتی، اصلاح فرهنگی، تدوین آیین‌نامه‌های اخلاقی و برگزاری کارگاه‌های آموزش اخلاق حرفه‌ای) می‌تواند منجر به ایجاد افزایش اعتماد اجتماعی، رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای در محیط کار و رشد و توسعه مالی شود. در این جریان برخی مولفه‌های زمینه‌ای (فرهنگ اخلاقی جامعه و محیط حسابداری) و برخی متغیرهای مداخله‌گر (ویژگی‌های جمعیت شناختی و نوع سازمان) نقش ایفا می‌کنند.

پیشنهاد کلی درباره یافته‌های پژوهش این است که:

- شرکت‌ها باید قوانین و مقررات لازم درباره ایجاد کمیته اخلاق، آشنایی با مقوله تصمیم‌گیری اخلاقی، استقرار نظام کنترل داخلی را در دستور خود قرار دهند.
- یافته‌های پژوهش گویای آن است که تورش‌های شناختی، در تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداری مالی موثر است. از این رو، به مدیران شرکت‌ها پیشنهاد می‌شود که توجه بیشتری به بحث عوامل روانشناختی داشته باشند و آن را در برنامه‌های خود لحاظ نمایند.
- با توجه به نتایج پژوهش حاضر، لازم است جهت اتخاذ تصمیم اخلاقی حسابداری، راهکارهایی چون برگزاری کارگاه‌های آموزشی در سازمان، تدوین آیین‌نامه‌های اخلاقی و ایجاد ابزارهای نظارتی مورد توجه قرار گیرد.
- برای برخورداری از تصمیم‌گیری اخلاقی می‌بایست جامعه اخلاقی باشد بنابراین اصلاح فرهنگی باید مورد توجه نهادهای کلان جامعه قرار گیرد.
- با انجام هر پژوهش، راه به سوی مسیری جدیدی باز می‌شود و ادامه راه، مستلزم انجام پژوهش‌های دیگری است؛ بنابراین، در پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود نقش فرهنگ حاکمیت شرکتی بر سبک‌های تصمیم‌گیری اخلاقی در شرایط و صنایع متفاوت و همچنین تأثیر فرهنگ حاکمیت شرکتی بر تصمیم‌گیری اخلاقی انجام گردد.

ملاحظه‌های اخلاقی

موضوعات اخلاقی همچون؛ سرقت ادبی، رضایت آگاهانه؛ انتشار چنگانه و ... در پژوهش حاضر مورد توجه قرار گرفته‌اند.

واژه نامه

1. Decision making	تصمیم‌گیری
2. Decision-making style	سبک تصمیم‌گیری
3. Personality trait	ویژگی شخصیتی
4. Ethical decision making	تصمیم‌گیری اخلاقی
5. Ethical considerations	ملاحظات اخلاقی
6. Ethics fundamental	اصول اخلاقی
7. Competence	شایستگی
8. Moral scandal	رسوایی اخلاقی
9. Ethical research	پژوهش‌های اخلاقی
10. Social activities	فعالیت‌های اجتماعی
11. Cultural priorities	اولویت‌های فرهنگی
12. Social responsibility	مسئولیت اجتماعی
13. Ethical culture	فرهنگ اخلاقی
14. Organizational Culture	فرهنگ سازمانی
15. Professional ethics	اخلاق حرفه‌ای

References

- Rahmaninia E, Yaghubnejad A. (2017). Factors affecting the ethical decision making of internal auditors. *Management Accounting and Auditing Knowledge*; 6(24). (In Persian).
- Mehrabi S, Saghafi A, Musakhani M, Sepasi S. (2011). Factors affecting the ethical decision making of certified public accountants in Iran. *Ethics in Science and Technology*; 6(3). (In Persian).
- Terziev V, Koleci R, Solovev D. (2020). Role of ethics in decision making in public and private organizations. *SSRN Electronic Journal*; 6: 106-110 .
- Whittier N, Williams S, Dewett T. (2006). Evaluating ethical decision-making models: a review and application. *Society and Business Review*;1: 235-247 .
- Yang SM, Fang SC, Fang SR, Chou CH. (2012). Knowledge exchange and knowledge protection in interorganizational learning: The ambidexterity perspective. *Industrial Marketing Management*; 43(2): 346-358.
- Kowalczyk M. (2015). The effect of organizational learning on firm innovation capability: an investigation in the banking sector. *Global Business and Management Research*; 7(3): 17
- Vakilbashi A, Emmanuel O, Mohd-Zamil N, Mokhber M. (2017). The impact of ethical decision making in the individual and organizational context. *Advanced Science Letters*; 23: 9337-9341 .
- Selart M, Johansen S. (2011). Ethical decision making in organizations: the role of leadership stress. *Journal of Business Ethics*; 99: 129-143 .
- Asuquo I.(2018). The effect of sustainability reporting on corporate performance of selected quoted brewery firms in Nigeria. *J. Business & Law Research*; 6(3):1-10.
- Eisenfuhr O. (2011). A discussion of rational and psychological decision-making theories and models the search for a cultural- ethical decision-making model. *Electronic Journal of Business Ethics and organization Studies*; 12.(۶)
- Scholl J, Mederer H, Scholl R. (2016). Leadership, ethics, and decision-making. Available at: http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-31816-5_2407-1. Accessed: 2 May 2019.
- Marrewijk M. (2005). Multiple levels of decision making: ethical management in various business contexts. *International Journal of Management and Decision Making - Int J Manag Decis Making. International Journal of Management and Decision Making*; 6 (3/4).
- Rouhani O, Abimbola J, Olabode R. (2016). Relationship between decision making style, competitive strategies and organisational performance among construction organisations. *Journal of Engineering, Design and Technology*; 14(4): 1-25.
- Bazrafshan AA, Amirianzadeh M, Alimohammadi S, Akbarpour M. (2020). The mediating role of psychosocial factors in the relationship between professional ethics & managers' decisions. *Ethics in Science and Technology*; 15 (3) :173-177. (In Persian).
- Hajiha Z, Rashki Gazneh A. (2017). Relationship between accounting ethics with decision making ability & managers behavior. *Ethics in Science and Technology*; 12 (2) :155-160. (In Persian).
- Eslampanah M, Shahbazi S, Baghli J. (2020). Relationship between ethical climate of organization and manager's decision making: mediating role of personal knowledge management. *Ethics in Science and Technology*; 15 (2) :86-92. (In persian).

